

22. Nieć M., 1962 – Wycieczka III D. Trasa: Kielce – Słupia – Rudki – Nieczulice – Wzdół – Zagnańsk – Kielce. [w:] Żakowa H. (red.), Przewodnik XXXV Zjazdu Pol. Tow. Geol., Kielce, 16 – 19 września 1962, Warszawa, p. 212-213
23. Niedźwiedzki G., Szrek P., Narkiewicz K., Narkiewicz M., Ahlberg P. E., 2010 – Tetrapod trackways from the early Middle Devonian period of Poland. *Nature*, 463, p. 43-48
24. Ptaszyński T., Niedźwiedzki G., 2004 – Conchostraca (muszloraczki) z najniższego pstręgo piaskowca Zachemia, Góry Świętokrzyskie. *Przegląd Geologiczny*, 52, p. 1151- 1155
25. Rubinowski Z., Wójcik Z., 1978 – Odsłonięcia geologiczne Kielc i okolic oraz problemy ich ochrony i zagospodarowania. *Prace Muzeum Ziemi*, z. 29, Warszawa p. 95-121
26. Szelerewicz M., Urban J. (red.), 2006 – Przewodnik sesji terenowych. Stanowisko 2 Rezerwat „Chelosiowa Jama” – polifazowy kras z systemem jaskiniowym Chelosiowej Jamy-Jaskini Jaworznickiej oraz Jaskinią Pajęczą. *Materiały 40. Sympozjum Speleologicznego Sitkówka-Nowiny 20-22.10.2006*, Kraków, p. 11-13
27. Urban J. (red.), 1996 – Jaskinie regionu świętokrzyskiego. *Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi*, Warszawa, p. 89-123
28. Urban J., 1990 – Ochrona obiektów przyrody nieożywionej w krainie Gór Świętokrzyskich. *Rocznik Świętokrzyski t. 17*, PWN, Warszawa-Kraków, p. 47-79
29. Wiatrak M., 2007 – Wartość merytoryczna i dydaktyczna kamieniołomu Zachemie koło Zagnańska (Góry Świętokrzyskie). [w:] Ludwikowska-Kędzia M., Wiatrak M., (red.), *Różnorodność środowiska geograficznego Gór Świętokrzyskich w badaniach regionalnych. Nauki Geograficzne w Badaniach Regionalnych*, tom VIII, Kielce 2007, p. 35-44

УДК 911.5 (075.8)

Мартинюк В.О.

ЕСТЕТИКО-ЛАНДШАФТНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЗЕРА НОБЕЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В РЕКРЕАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

За результатами польових досліджень представлена оригінальна картосхема ландшафтної структури природно-аквального комплексу оз. Нобель (проектований національний природний парк «Нобельський»). Розраховано деякі морфолого-морфометричні та ландшафтометричні характеристики аквального комплексу, визначено типи пейзажного огляду, акцентовано увагу на панорамних та секторних морфологічних пейзажах. Запропоновано на базі оз. Нобель розвивати окремі види рекреації (оздоровча, лікувально-профілактична, науково-пізнавальна й інші) та туризму (екотуризм, фото- і відеотуризм, гребля, вітрильний спорт, віндсерфінг, дайвінг тощо).

По результатам полевых исследований представлена оригинальная картосхема ландшафтной структуры природно-аквального комплекса оз. Нобель (проектируемый национальный природный парк «Нобельский»). Рассчитано некоторые морфолого-морфометрические и ландшафтометрические характеристики аквального комплекса, определены типы пейзажного обзора, акцентировано внимание на панорамных и секторных морфологических пейзажах. Предложено на базе оз. Нобель развивать отдельные виды рекреации (оздоровительная, лечебно-профилактическая, научно-познавательная и другие) и туризма (экотуризм, фото-и видеотуризм, гребля, парусный спорт, виндсерфинг, дайвинг и т.д.).

The original map of landscape structure of the natural aquatic complex of lake Nobel (projected national park «Nobelsky») was represented as results of field researches. Some morphological-morphometric and landscape metric characteristics of aquatic complex were calculated, the types of landscape view were defined, the attention was focused on panoramic

and sectoral morphological landscapes. It was offered to develop certain types of recreation (recreational, treatment and prevention, and cognitive science, and others), tourism (ecotourism, photo- and videotourism, rowing, sailing, surfing, diving etc.) at the lake Nobel.

Постановка проблеми. Естетичні властивості аквально-озерних об'єктів завжди привертали увагу людей. Важливе значення такі властивості мають при естетичній оцінці природно-аквально-озерних комплексів (ПАК) для потреб заповідання та рекреації. Краса і незайманість природи в умовах сучасного антропогенного тиску на територію стає дефіцитним естетичним ресурсом. У зв'язку із проектом створення у Рівненській області національного природного парку «Нобельський» постала необхідність проведення різногалузевих та комплексних студій з вивчення природних умов території майбутнього парку. Актуальність досліджень пов'язана з оцінкою екологічного (природно-заповідного) та рекреаційного потенціалу території, зонуванні майбутнього парку, створенні інформаційної бази даних про об'єкти охорони й рекреації, що вимагає знань естетичних якостей місця. Поняття «естетика місця» відображає здатність території деякими своїми якостями впливати на психоемоційну сферу людини і служити чинником, що впливає на появу позитивних емоцій у рекреанта [3]. Зважаючи на те, що у проектуваному національному природному парку «Нобельський» (ПНПП «Нобельський») в майбутньому зростатиме кількість рекреантів пріоритетним має стати з'ясування естетико-ландшафтних особливостей геокомплексів, зокрема озерних ПАК.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання естетичної цінності ландшафтів, як однієї з головних складових рекреаційного потенціалу території чи акваторії, обґрунтовується В.М. Пащенко. «Естетична цінність ландшафтів – якість відносна, вона залежить від історичної доби та суб'єктивного сприйняття ландшафтів не так дослідниками, як «споживачами» красоти природи – туристами і рекреантами, меншою мірою місцевим населенням, для якого ті красоти звичні» [14, с. 83].

Естетичні цінності природних та антропогенних ландшафтів, виховні аспекти впливу краси природи та способи захисту природної краси розкрито у працях В. Є. Бореяка (1997; 1999; 2001). На думку вченого, краса в природі – об'єктивна естетична якість природи, результат гармонії й довершеності частин і кольорів її живого й неживого світу, прояв її естетичних ознак [2]. Проблемі естетичного сприйняття ландшафту присвячені роботи В. А. Ніколаєва (1999; 2002; 2003). Він запропонував науковий напрям естетика ландшафту, як особливий розділ ландшафтознавства, що вивчає красу, живописність природних і природно-антропогенних ландшафтів, особливості їх естетичного сприйняття і оцінки [12]. Ключовими поняттями та категоріями якого виступають «синестезія ландшафту», «пейзаж», «пейзажна композиція», «композиційні вузли», «точки пейзажного огляду», «класифікація природних пейзажів» [13].

М.Д. Гродзинський і О.В. Савицька [4] зазначають, що естетика ландшафту покликана зрозуміти ландшафт як об'єкт естетичного сприйняття й використати це розуміння у практичних діях із поліпшення естетичного середовища існування людини, яким і є власне ландшафт. В цьому полягає її важлива гуманістична місія і, на нашу думку, ще й конструктивна. Серед зарубіжних досліджень хотілося б звернути увагу на методику «ландшафтної моделі» енвайронменталістської естетики [19], яка отримала розвиток на стику пошуків із теорії пейзажу з однієї сторони і теорії естетики ландшафту (ландшафтної естетики) з іншої [17; 18].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Однак у згаданих роботах недостатньо приділяється уваги ПАК озер (власне їхньому ландшафтному картографуванню), що могло б слугувати основою для естетичної та рекреаційної оцінки аквального ландшафту. Це пояснюється, як нам думається, тривалим розвитком теорії ландшафту суходільних природно-територіальних комплексів (ПТК), де ПАК залишалися поза увагою, а з другого боку – відносною молодістю наукового напрямку естетика ландшафту в Україні. Зростаючий інтерес до туристсько-рекреаційних об'єктів, з поміж яких помітно вирізняються ПАК озер, змушує дослідників із нових позицій подивитися на їх естетичну привабливість та питання ландшафтного картографування. Можливо науковий напрям естетична географія [7] зможе інтегрувати галузеві аспекти досліджень у цій царині й надати пошукам конструктивного характеру.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття морфологічної структури ПАК оз. Нобель, як складової ландшафтного пейзажу та естетико-рекреаційних особливостей акваторії, острівних та приаквальних геокомплексів.

Методикою дослідження слугували праці з ландшафтознавчих польових досліджень [1], естетики ландшафту [3; 4; 13], лімнології [16], а також досвід ландшафтознавчо-лімнологічних досліджень озер [9; 11].

Виклад основного матеріалу. Озеро Нобель, згідно з фізико-географічним районування [8], належить до Верхньоприп'ятського, а за уточненою схемою природного районування (рис. 1) до Нобельського ландшафту Волинського Полісся, що є складовою Поліського краю (провінції) пластових задрових рівнин мішано-лісової зони України. В адміністративному відношенні озеро знаходиться у Зарічненському районі Рівненської області.

Лімнонім озера пов'язаний з однойменною назвою с. Нобель (у середньовіччі містечко Небель), яке згадується в Іпатіївському літописі від 1158 р. «... Ярополк оддав монастиреві все добро своє, Небельську волость, і Деревську, і Луцьку, і маєтності навколо Києва» [6]. Озеро Нобель по праву може вважатися перлиною Українського Полісся. Дуже гарно, з високим естетичним смаком, описується пейзаж озера в книзі В. Василевської «Пісня над водами»: «Найчистішою синню, клаптиком блакиті лежало озеро в темній рамі з кременців, що виблискували проти

сонця коричневими барвами янтарю. Найчистішою блакиттю далеко, на другім боці, впливала з нього річка» [цит. за 5, с. 81]. У нарисі «Подорож по Тур'ї» письменниця знову згадує: «Озеро Нобель б'є блакитною хвилею об кам'янистий берег. Кружляють над водою сіро-білі, з чорними голівками чайки ... Над озером – село. Сушаться на березі потемнілі сіті, верші й неводи» [цит. за 5, с. 81].

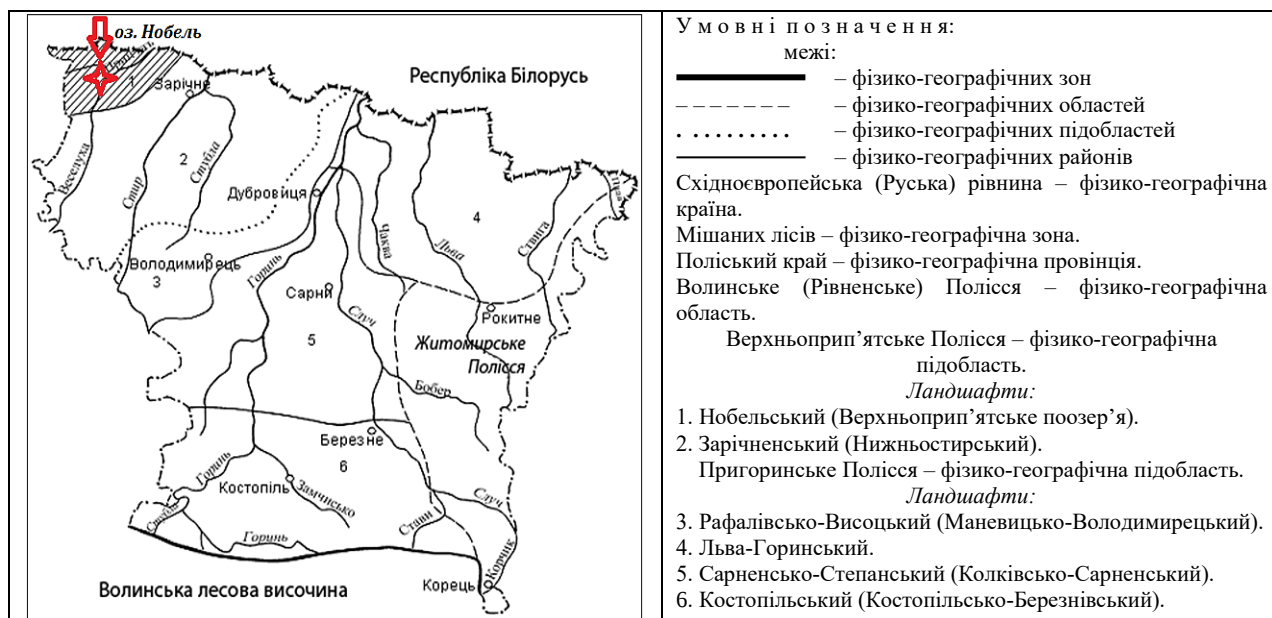

Рис. 1. Місце оз. Нобель на схемі фізико-географічного районування східної частини Волинського Полісся (М 1: 1000000) [10]

Розглянемо особливості геоморфологічної будови та основні морфолого-морфометричні характеристики оз. Нобель. Улоговина озера має неправильну серцевидну форму (рис. 2). За формальними ознаками ПАК заплавно-руслового походження. Однак дані геологічних досліджень (матеріали НДІ «Рівнедінпроводгосп») засвідчують, що від урізу води на глибині 9 м залягають верхньокрейдові відклади туронського ярусу (K_2t), що вказує на карстово-карбонатний генезис. Зледеніння також відіграло суттєву роль у генезисі озерних улоговин території майбутнього парку та у цілому Волинського Полісся. Маса льодовика, що рухалася у південному напрямку нівелювала (або «відпрепарувувала») виступи морфоскульптурних елементів рельєфу дольодовикового періоду, основу яких складали верхньокрейдові породи K_2t , й таким чином у післяльодовиковий період, очевидно голоцені, виникли сприятливі умови для карстових процесів на крейді. Тому оз. Нобель слід віднести до заплавно-карстового походження. Схили улоговини озера досить круті. В озері наявні дві карстові лійки. Найглибша сягає 21 м, а друга – 4 м, які заповнені алювіальними та сапропелевими відкладами. Довжина озера становить 3,35 км, середня ширина – 1,49 км, площа дзеркала води – 4,99 км², максимальна глибина води 11,9 м, середня – 5,45 м, об'єм водної маси – 26 923 тис. м³. Озеро проточне, в північно-східній частині в озеро впадає

р. Прип'ять, а у центральній-східній витікає. Живиться за рахунок водообміну з р. Прип'ять. Берегова смуга озера дуже розчленована. Клиноподібною формою врізається в озеро с. Нобель, яке на 1,5 км простягається з півночі на південь. По периметру села береги низькі, пологі, піщані. Південні та південно-західні береги досить розмиті та з дуже крутими схилами. В паводки найбільше заливаються ПТК, що прилягають до Прип'яті.

Окрасою водного пейзажу озера є чотири острівці загальною площею 8,0 га. У західній частині акваторії розміщений о. Острівок (північніше) та о. Липно (південніше). В північно-східній частині водойми знаходяться острови Петрівське і Песці, останній під час повенево-паводкових піків зникає під водою. Помітний вплив на гідродинамічні особливості ПАК має о. Петрівське. Він знаходиться на основному напрямку течії р. Прип'ять й виступає своєрідним бар'єром руху води з північного сходу до витоку з озера (рис. 2). Кілька десятків років між о. Петрівське і східним берегом був суходіл, який води Прип'яті розмили.

Ландшафтно-морфологічна структура ПАК оз. Нобель (рис. 2), як складного урочища, представлена літорально-субліторальним підурочищем (17,33% від загальної площі, табл.) на алювіальних пісках з видовим різноманіттям надводних і підводних макрофітів, субліторальним підурочищем (33,17%) на мулистопіщаних відкладах, що сформувалися на алювіальних пісках, профундальним підурочищем (47,90%) на відкладах сапропелю, що підстилаються верхньокрейдовими відкладами туронського ярусу (K₂t). Окремо виділяються острівні урочища (1,60% від загальної площі), вкриті свіжими та вологими сосновими борами на приховано-опідзолених дернових глеюватих та глейових щебенюватих ґрунтах, що сформувалися на водно-льодовикових відкладах. Острівні урочища, вслід за Н. І. Волковою [1], ми називаємо територіально-аквальними природними комплексами (ТАПК). У кожному підурочищі ми виділили по два види аквафацій та фацій ТАПК. Мілководні аквафації прилягають вузькими нерівними смугами до берегової лінії озера та ТАПК. Своєрідним екологічним буфером проникненню біогенних речовин з суходолу в озеро виступають асоціації макрофітів (рогоз, ситник, осока, очерет) на окремих ділянках літорально-субліторальних підурочищ. Разом з тим надводна рослинність додає естетичної краси озеру. Помітних антропогенних модифікацій зазнають аквафації мілководь (аквафація 1.1), що прилягають до с. Нобель. Це пов'язано зі стоками з сільськогосподарських угідь тощо. Проміжне місце посідають аквафації субліторальних підурочищ ПАК. Домінуючими процесами тут є транзит і акумуляція речовин. Нами виділено дев'ять контурів у цьому підурочищі. Найбільшу площу посідають аквафації профундальних підурочищ (239 га). Це переважно фації із середніми глибинами та заглибин ложа улоговини. Суттєва особливість цих фацій – наявність чіткої сезонної температурної стратифікації. Територіальне розчленування ПАК оз. Нобель розраховане

нами й наведено у таблиці. Водозбірна площа ПАК не виділялася, оскільки озеро проточне.

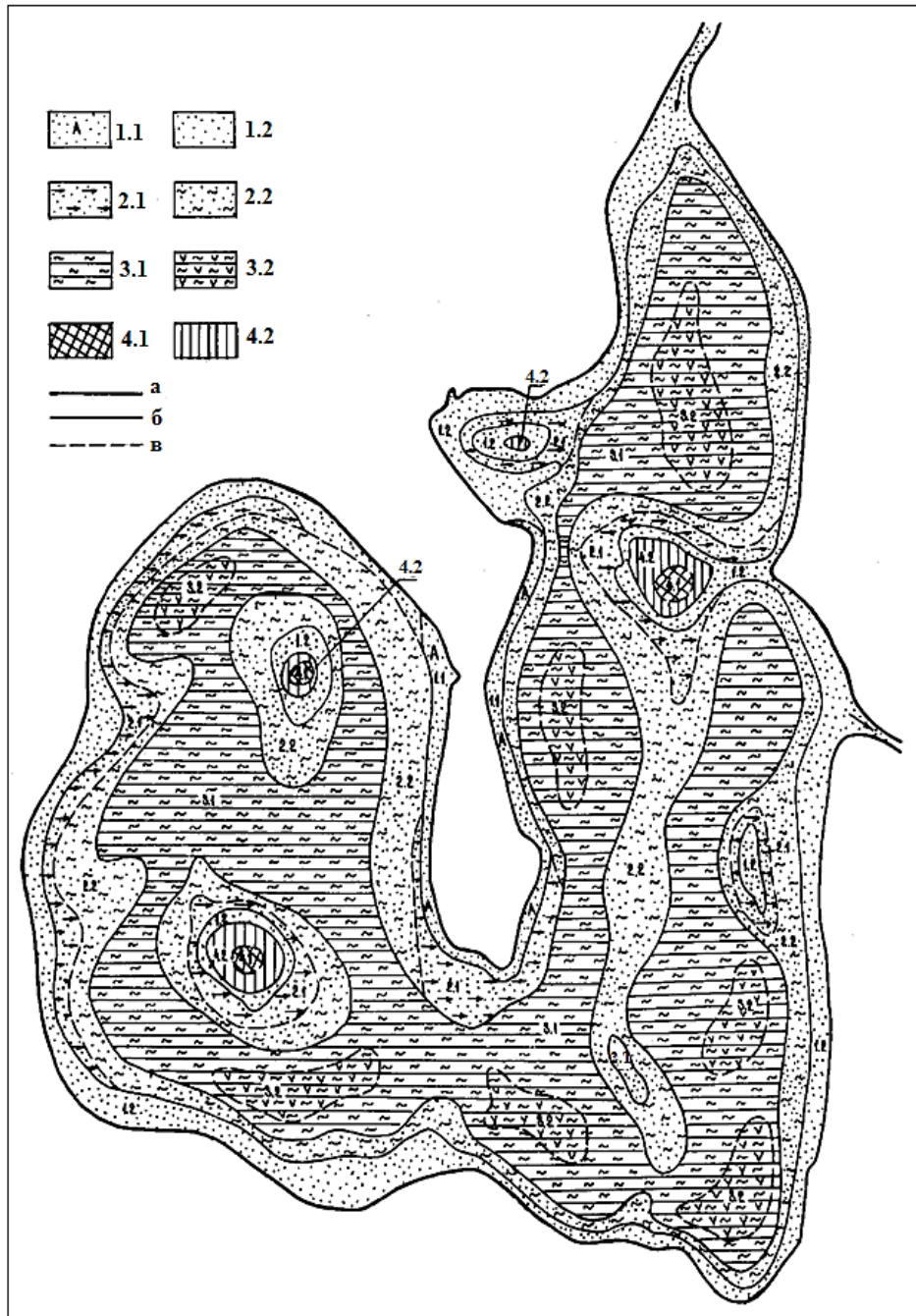

Рис. 2. Ландшафтна структура ПАК оз. Нобель (М 1:10 000) [11]
межі: а – складного акваурочища, б – аквапідурочищ, в – аквафацій.

І. Літорально-субліторальне підурочище на алювіальних пісках з видовим різноманіттям надводних і підводних макрофітів.

Аквафації: 1.1. Мілководні акумулятивно-абразійні піщані, осоково-очеретяні, без температурної стратифікації, антропогенно-модифіковані. 1.2. Мілководні абразійно-акумулятивні піщані, лататтеві, осоково-очеретяні, без температурної стратифікації.

ІІ. Субліторальне підурочище на мулистопіщаних відкладах, що сформувалися на алювіальних пісках.

Аквафації: 2.1. Субліторальні трансаккумулятивні піщані, рдесниково-харові, без температурної стратифікації. 2.2. Субліторальні аккумулятивні піщано-мулисті з повністю зануреною рослинністю, без температурної стратифікації.

III. Профундальні підурочища на відкладах сапропелю, що сформувалися на верхньокрейдових відкладах туронського ярусу.

Аквафації: 3.1. Профундальні аккумулятивні водоростево-глинисті сапропелеві малопотужні (до 2,5 м), з плоскохвилястим рельєфом дна та поодинокими плаваючими водоростями і тривалою сезонною температурною стратифікацією. 3.2. Профундальні аккумулятивні водоростево-глинисто-залізисті сапропелеві середньопотужні (2,5-5,0 м) заглибин дна з видовою рослинною бідністю і тривалою сезонною температурною стратифікацією.

IV. Урочища озерних островів, вкриті свіжими та вологими сосновими борами на приховано-опідзолених дернових глеюватих та глейових щебенюватих ґрунтах, що сформувалися на водно-льодовикових відкладах.

Фації: 4.1. Острівні підняті плоскі елювіальні піщані та супіщані, вкриті антропогенно-модифікованими сосновими та дубово-сосновими свіжими борами на приховано-опідзолених глеюватих щебенюватих піщаних ґрунтах. 4.2. Острівні прибережні транселювіальні піщані, що в паводки та повені затоплюються водою, вкриті сирими сосновими борами на дернових приховано-опідзолених глейових, слабощебенюватих піщаних ґрунтах.

Таблиця 1.
Складність територіального розчленування ПАК оз. Нобель

Вид ПАК		Площа виду ПАК (га)		% площі виду від загальної площі		Кількість контурів виду фацій в межах ПАК	% від загальної кількості	Середня площа виду (під-) урочища (га)	Індекс подібності	Коефіцієнт складності	Коефіцієнт ландшафтно-роздільності
(Під-) урочище	Фація	(Під-) урочище	Фація	(Під-) урочище	Фація						
I		86,5		17,33		6	20,00	14,42	0,069	0,416	0,833
	1.1		13,50		2,70						
	1.2		73,00		14,63						
II		165,5		33,17		9	30,00	18,40	0,054	0,489	0,889
	2.1		36,00		7,21						
	2.2		129,50		25,96						
III		239,00		47,90		8	26,67	29,88	0,033	0,267	0,875
	3.1		206,00		41,28						
	3.2		33,00		6,62						
IV		8,0		1,60		7	23,33	1,14	0,875	6,140	0,858
	4.1		1,72		0,34						
	4.2		6,28		1,26						
Усього		499,00	499,00	100,0	100,0	30	100,0	16,63	0,060	1,804	0,967

Проте, приаквальні комплекси оз. Нобель, зокрема урочища уступів терас з крутими схилами, піщаних горбів та дюн служать ділянками пейзажного огляду. Типи видових точок пейзажного огляду обиралися,

згідно методики А. В. Бредіхіна [3], за геоморфологічним положенням урочищ (рис. 3). Для спостереження панорамних ландшафтних пейзажів були обрані видові точки зі сторони південного та південно-східного берега оз. Нобель, де абсолютні висоти коливаються у межах 145-148 м н. р. м. (для порівняння абсолютна відмітка урізу води – 138, 4 м н. р. м.).

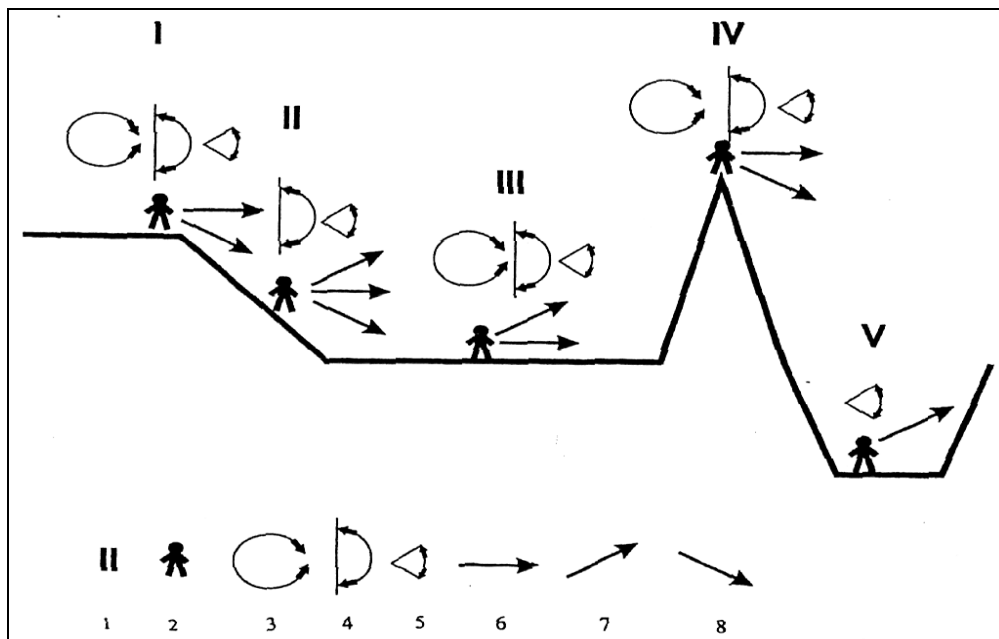

Рис. 3. Типи видових точок в залежності від їх геоморфологічного положення [3, с. 11]:

1 – тип видової точки: I – прибровочний, II – схиловий, III – рівнинний, IV – вершинний, V – глибоких днищ; 2 – спостерігач; типи морфологічних пейзажів: 3 – циркорамні, 4 – панорамні, 5 – секторні; напрямки погляду спостерігача: 6 – горизонтальне, 7 – вгору, 8 – вниз.

З прибровочних видових точок цих частин берега, що має круті (20-30°) та дуже круті (30-45°) уступи озерної тераси, доступні аквальні пейзажі з різним кутом огляду – від секторних до панорамних. Захоплюючи панорамні та секторні морфологічні пейзажі відкриваються з акваторіальних видових точок, на рис. 3 цей тип видової точки називається III – рівнинний, що проводилися з човна та островів. Тут у поле зору потрапляють відслонення корінних порід берега, Свято-Спасопретворенський храм (1927 р.) на піщаному пагорбі с. Нобель, піщаний пляж у північно-західній частині озера, витік р. Прип'ять тощо.

Стосовно субаквальних пейзажів, то певну уяву можна отримати з ландшафтної структури ПАК оз. Нобель (рис. 2). Більш детально ознайомитися з підводним ландшафтом можна лише при зануреннях з аквалангом. Окомірні спостереження дозволяють вільно розглядати товщу води і підводний рельєф на глибині до 3,0 м. Слід зазначити, що підводний туризм (дайвінг) знаходить все нових прихильників і в Україні. У даному дослідженні не використовувалася бальна естетична оцінка пейзажів озера, як це пропонують окремі дослідники [4; 13; 15]. На даному етапі пошуків

ми обмежилися лише аналізом пейзажного огляду з видових точок та особливостями морфологічної структури ПАК оз. Нобель.

Висновки:

1. Оз. Нобель з прилеглими до нього ПТК відзначається багатими рекреаційними ресурсами. Естетична цінність аквальних та суходільних ландшафтів ПНПП «Нобельський» практично майже не використовуються. Проте, тут можна розвивати різноманітні види і режими рекреації: оздоровча, лікувально-профілактична, спортивна, науково-пізнавальна тощо.

2. Озеро має прекрасні природні умови для відпочинку. Незначна амплітуда коливань температур повітря зумовлює короткий адаптаційний період відпочиваючих і підходить для людей різного віку й з різним станом здоров'я. Віддаленість об'єкту дослідження від великих промислових центрів, наявність великих лісових масивів та водно-болотних комплексів роблять привабливим з екологічної та естетичної точок зору оз. Нобель.

3. За своїми морфолого-морфометричними характеристиками та ландшафтним різноманіттям озеро повністю відповідає потребам туристів. Природні умови сприятливі для занять з таких видів спорту як гребля, вітрильний спорт, віндсерфінг, дайвінг. Взимку добрі умови для ковзанярів та аматорів буєрного спорту. Значний естетичний потенціал оз. Нобель сприятливий для фото- і відеознімання, що слугуватиме популяризації та розширюватиме науково-пізнавальні обриси цієї території.

4. Із розвитком рекреації та набуттям території статусу національного природного парку, з'являться нові можливості для організації наукових досліджень та втілення у життя конструктивних заходів, спрямованих на поліпшення заповідної справи, збереження унікальних природних ландшафтів і раціонального використання рекреаційних ресурсів.

Використані джерела:

1. Беручаєвили Н. Л. Методы комплексных физико-географических исследований. Учебник / Н. Л. Беручаєвили, В. К. Жучкова. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – 320 с.
2. Борейко В. Е. Введение в природоохранную эстетику / В. Е. Борейко. – К. : Киевский эколого-культурный центр, 2001. – 198 с.
3. Бредихин А. В. Эстетическая оценка рельефа при рекреационно-геоморфологических исследованиях / А. В. Бредихин // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. География. – 2005. – № 3. – С. 7–13.
4. Гродзинський М. Д. Естетика ландшафту: Навчальний посібник / М. Д. Гродзинський, О. В. Савицька. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 183 с.
5. Дем'янчук Г. Біля джерел; художн. П. М. Гейдек / Г. Дем'янчук. – Л. : Каменяр, 1980. – 119 с.
6. Літопис руський за Іпатіївським списком [видання 1908 року] Доступно: <http://litopys.org.ua/ipatlet/ipat21.htm>
7. Любіцева О. О. Естетична географія (предметно-об'єктна сутність) / О. О. Любіцева // Фізична географія і геоморфологія. – 2001. – № 40. – С. 57–60.
8. Маринич О. М. Удосконалена схема фізико-географічного районування України / О. М. Маринич, Г. О. Пархоменко, О. М. Петренко та ін. // Укр. географ. журн. – 2003. – № 1. – С. 16–20.
9. Мартинюк В. О. Ландшафтно-лімнологічний аналіз басейнової (озерної) геосистеми / В. О. Мартинюк // Наукові записки Тернопіл. держ. пед. ун-ту. Сер. Географія. – 1999. – №2. – С. 29–36.
10. Мартинюк В. О. Уточнена схема фізико-географічного районування Волинського Полісся в межах Рівненської області / В. О. Мартинюк // Географія та екологія : наука і освіта. Матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Географія та екологія : наука і освіта», 15–16 квітня 2010 р. – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – С. 162–165.

11. Мартинюк В. О. Ландшафтознавчо-лімнологічний аналіз Волинського Полісся в межах Рівненської області : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.01 «Фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів» / В. О. Мартинюк. – Львів, 2010. – 21 с.
12. Николаев В. А. Эстетическое восприятие ландшафта / В. А. Николаев // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. География. – 1999. – № 6. – С. 10–15.
13. Николаев В. А. Ландшафтоведение. Эстетика и дизайн: Учебное пособие для вузов / В. А. Николаев. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 176 с.
14. Пащенко В. М. Землезнання: Кн. Перша. Методологія природничо-географічних наук / В. М. Пащенко. – Київ: Б. в., 2000. – 320 с.
15. Эрингис К. И. Сущность и методика детального эколого-эстетического исследования пейзажей / К. И. Эрингис, А.-Р. А. Будрюнас // Экология и эстетика ландшафта. – Вильнюс: Минтис, 1975. – С. 107–170.
16. Якушко О. Ф. Озероведение. География озер Белоруссии / О. Ф. Якушко. – Мн.: Выш. школа, 1981. – 223 с.
17. Appleton J. The Experience of Ladscape / J. Appleton. – London: John Wiley and Sons, 1975. – 232 p.
18. Bell S. Elements of Visual Design in the Ladscape / S. Bell. – London and New York : Spon Press, 2004. – 220 p.
19. Carlson A. Nature and landscape: An Introduction to Environmental Aesthetics / A. Carlson. – New York : Columbia University Press, 2008. – 348 p.

УДК 504.54.05

Волонцевич О.О.

ПРОБЛЕМИ ЛАНДШАФТНОГО ДИФЕРЕНЦІЮВАННЯ ОРНІТОКОМПЛЕКСІВ МІСТА ХАРКОВА

В статье представлен метод дифференциации городских биотопов по степени антропогенной трансформации географического ландшафта. Изложены основные особенности распределения орнитофауны в течение репродуктивного периода на участках однородных ландшафтов городской среды.

Ключевые слова: орнитокомплекс, орнитофауна, ландшафт, антропогенная трансформация ландшафта, природный ландшафт, измененный ландшафт, урбанизированный ландшафт.

У статті наведено метод диференціації міських біотопів за ступенем антропогенної трансформації географічного ландшафту. Викладені головні особливості розподілу орнітофауни під час репродуктивного періоду на ділянках однорідних ландшафтів міського середовища.

Ключові слова: орнітокомплекс, орнітофауна, ландшафт, антропогенна трансформація ландшафту, природний ландшафт, змінений ландшафт, урбанізований ландшафт.

In the article the method of city biotopes differentiations by degree of anthropogenic transformation of landscape were presented. The main features of bird distribution during the reproductive period in the territories with homogeneous landscape were described.

Keywords: ornithocomplex, ornithofauna, landscape, anthropogenic transformation of a landscape, the natural landscape, the changed landscape, the urbanized landscape.

Актуальность. В настоящее время наиболее серьезное антропогенное влияние испытывают природные комплексы в крупных городах, благодаря значительной трансформации ландшафтов, повышенному уровню загрязнения воздушной и водной среды, высокой плотности населения и другим факторам, обуславливающим действие